

לקראת הימים הנוראים התמודדות עם ידיעת המות העתידי

1. פרק ד משנה כב - הוא הִיָּה אֹמֵר, הַיְלֻדִים לְמוֹת, וְהַמֵּתִים לְהַסְיוֹת, וְהַחַיִּים לְדוֹן. לִידַע לְהוֹדִיעַ וְלְהַנְדִיעַ שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבוֹרָא, הוּא הַמְבִיֵן, הוּא הַדֵּיִן, הוּא עֵד, הוּא בַעַל דֵּין, וְהוּא עֵתִיד לְדוֹן. בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לְפָנָיו לֹא עֹלָה וְלֹא שִׁכְחָה וְלֹא מִשׂוֹא פְּנִים וְלֹא מִקַּח שׂוּמַד, שֶׁהַפֶּל שְׁלוֹ. וְדַע שֶׁהַפֶּל לְפִי הַחֲשָׁבוֹן. וְאַל יִבְטִיחַךְ יִצְרָךְ שֶׁהַשְּׂאוֹל בֵּית מְנוּס לָךְ, שֶׁעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה נּוֹצֵר, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה נּוֹלֵד, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה חַי, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה מֵת, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה עֵתִיד לְתַן דֵּין וְחֲשָׁבוֹן לְפָנָי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

2. פירוש הברטנורא - הילודים למות - מי שנולד כבר עתיד הוא למות: **והמתים -** עתידים לחיות ולעמוד ליום הדין, אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות ולדראון עולם: **וחיים לדון -** עומדין להיות נדונים ליום הדין: **לידע -** מאחרים: **ולהודיע -** לאחרים: **ולהודע -** להבין מעצמו: **הוא היוצר -** שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה טעם, לפי שהוא הבורא שברא את כל העולם כולו מאין, לפיכך יכול לעשות בו כרצונו: **הוא המבין הוא הדיין -** אחר שהבין כל מעשיהם מביאן בדין לפניו: **הוא בעל דין -** שהוא תובע את החוטאים: **והוא עתיד לדון -** לעולם הבא: **ולא משוא פנים ולא מקח שוחד -** שאינו נושא פנים אפילו לצדיק גמור שלא יענישו על עבירה קלה שבאת לידו. ואינו לוקח שוחד המצוה בשביל העבירה. אלא נותן שכר על המצוה ועונש על העבירה. כך פירש הרמב"ם: **ודע שהכל בא לפי חשבון -** פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: **שעל כרחך אתה נוצר -** שהנשמה אינה רוצה לצאת מן הפרגוד, מקום טהור שהנשמות מונחות שם, וליכנס במעי אשה במקום טמא, ומלאך בא ומוציאה בעל כרחו ומכניסה במעי האשה: **ועל כרחך אתה נולד -** בשעת הלידה אינו רוצה לצאת, ומלאך מוציאו בעל כרחו: **ועל כרחך אתה חי -** יש אדם מדוכא ביסורים ורוצה למות ואינו יכול:

3. אורות התשובה יא, ג'

כל מה שהתשובה מתעמקת יותר, הולכת יראת המות ומתמעטת, עד שפוסקת לגמרי. ומקומה לוקח המצב של "ותשחק ליום אחרון". המציאות הרוחנית שבהיותו האמתית של האדם, כמציאות הרוחנית של העולם כולו, תופסת את בליטתה הרשומה, וודאותה הולכת ומתנוצצת, והמות אובד את שמו ועמו את מוראו ופלצותו.

4. עין איה ברכות פרק ט, פסקה לח'

גמרא ברכות נה. - ועוד אמר רב חסדא: הדאגה מחמת חלמא בישא היא קשה לגופו יותר מנגדא [מלקות], שנאמר [קהלת ג יד] "והאלהים עשה שיראו מפניו", ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זה חלום רע שהקב"ה שולחו כדי לעורר את האדם שישוב בתשובה.

עין איה - יסורי הנפש הם גדולים ומעיקים יותר הרבה מיסורי הגוף. ע"כ חלום רע שפועל בעותי אלוה על הכח המדמה שבנפש הוא קשה ממכות ויסורי הגוף, ומכח זה עצמו תבוא התועלת של חלום רע, כי יראת העונש הצריכה לתקונו של עולם צריכה שתתקרב בצורה לאדם. ובאשר להשלים יראת העונש צריך ללמוד של השארת הנפש שכרה וענשה, ועונש רוחני אינו מצוייר יפה לאדם הטבוע בגשמות חושיו, ע"כ בא החלום הרע שהוא לפעמים מצער את האדם בצער נמרץ ופחד של בלהות שאול, כדי שיהי' לו מושג מיראת העונש הרוחני של הנפש ולא יתפתה לומר שהשאול בית מנוס לון, כי יכיר איך גם באין גוף ויסורי גוף יש מקום רחב לנפש המופשטת וכוחותיה להוטר בפחד ובלהות שאול ובושת ויגון וכאלה דברים שנושאייהם המה רק הכוחות הנפשיים, ותתישב בנפש יראת האלהים מצד העונש.

5. אבות ג טז - הוא ה"ה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל התיים. החנות פתוחה, והחנני מקיף, והפנקס פתוח, והיד פותבת, וכל הרוצה ללות יבוא וילנה, והגבאים מחזירים תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שיסמכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעדה.

6. לקוטי מוהר"ן קיג - (ספור דוד ובת שבע) - כי שמעתי בשם הבעל שם טוב כי קדם כל גזר דין שבעולם חס ושלום מאספין כל העולם אם מסכימין להדין ההוא ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין, חס ושלום שואלין אותו אם הוא מסכים אפי נגמר הדין, חס ושלום והענין, כי בודאי אם ישאל לו בפרוש על עצמו בודאי יכחיש ויאמר שאין הדין כן אך מטעין אותו ושואלין אותו על כיוצא בו והוא פוסק הדין ואפי נגמר הדין וקענין שמצינו בודוד המלך, עליו השלום, בבוא אליו נתן הנביא וכו' וספר לו מעשה האורח (שמואל ב' י"ב) ענה ואמר: "מי יהנה כי בן מות האיש העשה זאת. ואת הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל", אפי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו וזהו ונפרעין מן האדם מדעתו כלומר ששואלין דעתו ואף על פי כן הוא שלא מדעתו כי אינו יודע שהדין הוא עליו והענין הוא עמק מאד, איך שואלין כל אדם כי בכל הדבורים וספורים שאדם שומע ימצא שם דברים גבוהים ורמים וצריך לזהר בזה מאד לבלי לגמר הדין עד שישנה וישלש כי הוא סכנת נפשות והדברים עתיקים כי יש בזה בענין ספורי דברים ענינים גבוהים